

Klimbomen in de stad, gezonde ruimtevreeters

Boomklimmen is gezond, voor de ziel en de motoriek. Desondanks is er, zeker in een stedelijke omgeving, letterlijk en figuurlijk weinig ruimte voor klimbomen. Letterlijk vanwege beperkte groeiplaatsomstandigheden en figuurlijk vanwege kosten en aansprakelijkheidsregels. Toch zijn er mogelijkheden.

Tekst Paula Klap / Beeld Ferry Noordam

Mijn ouders hadden een plan gemaakt om onze straat groener maken. Ik vond dat een saai plan. Ik wilde klimbomen, net zoals op de camping. Mijn moeder zei dat we het wel konden voorstellen aan de gemeente. Dan horen we wel wat ze ervan vinden." Het simpele plan van de Rotterdamse Hildegard Marengo (9) leidde tot het symposium 'De boom in! Klimbomen in de stad' (zie kader). Het onderwerp was meer speelgroen, en specifiek meer klimbomen, in de stedelijke omgeving.

De huidige aansprakelijkheidscultuur beperkt echter de mogelijkheden. „Voor een speeltoestel is het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen (Was) prima, maar het slaat door”, zei een groenman van de gemeente Delft. Maricken Ebben van boomkwekerij Ebben bevestigde dat in haar verhaal. De boomkweker heeft klimbomen maar de verkoop stagneert door aansprakelijkheidsregels, ongeschikte groeiplaatsomstandigheden én geld. Jantje Beton kan zich in dat laatste niet vinden. Het gaat deze organisatie niet om geld, maar om prioriteiten. Een CruyffCourt kost €100.000 en heeft dezelfde beheerkosten als een boom. Cruyff is een icoon, maar een boom is dat ook.

Geschied in de stad

In Maastricht staat een goed voorbeeld van een klimboom in de stad. In het stadspark, vlakbij het oude centrum, staat een monumentale, ongeveer honderdjarige *Taxus* met veel horizontale takken. De Maastrichter stadsecoloog Paul Janssen, hield met dit voorbeeld geen pleidooi voor de *Taxus* als klimboom. Wel vond hij het een voorbeeld van een boom in de openbare ruimte waarin kinderen makkelijk kunnen klimmen. Belangrijk is dat op zo'n plek kinderen en hun ouders zich verzamelen en dat er bomen staan met een lage takaaanzet. Met name struik- en halfhoogstamvormen zijn geschikt. Bomen die in een open gebied uit zaad opgroeien, hebben van nature een geschikte vorm. Verschillende inheemse soorten, vaak toegepast in bosplantsoen, lenen zich als klimboom (zie tabel). Ze kunnen als hakhout of als fruitboom intensief worden gesnoeid, hebben een groot regeneratievermogen en hebben in het algemeen taai, voldoende geschikt hout. Een aantal van deze soorten heeft bovendien nog andere speelwaarden. Natuurlijk zijn er ook geschikte uitheemse bomen. Kwekers snoeien deze echter vaak op, waardoor het lastig wordt er alsnog een aardige klimboom van te maken.

Behalve een stabiele, beklimbare takkenstructuur, somde Ebben een aantal voorwaarden op die

voor klimbomen essentieel zijn. De ondernemster beveelt soorten aan die oud kunnen worden en noemt een minimale stamomvang van 50 à 60 cm. Een klimboom voldoet niet aan snoeivoorwaarden (CROW) en is solitair gekweekt. Verder benadrukte Ebben dat een klimboom in een stedelijke omgeving veel ruimte nodig heeft, en dat niet alleen bovengronds. Klimbomen vergen een ruime ondergrondse groeiplaats.

Beheer

Staat de boom er eenmaal, dan komt het beheer in beeld. De beheerder moet in het onderhoud nadrukkelijk rekening houden met de wensen van kinderen. Een park en randen van bosplantsoen zijn goede plekken voor klimbomen. Gemeenten kunnen van deze bosjes speelzones maken. Door delen ervan als voorbeeld in te richten, wordt voor uitvoerders duidelijk wat de bedoeling is. Ook is het op dergelijke plekken mogelijk het publiek voor te lichten. Niet onbelangrijk want weinig mensen staan stil bij de wensen van kinderen.

Voor een klimboom in een bosje moet de beheerder eerst een flinke open plek maken door pleksgewijze dunning. Daarna kan hij het hergroeiende hout vormen door te knotten en door het uitzagen van de kroon om meer lage takken te krijgen. Met dit ruimtelijk gevarieerd hakhoutbeheer, vindt het ene jaar hier en het andere jaar daar in grote lijnen hetzelfde onderhoud plaats. Staat een klimboom met lage takken in een rand van een bosplantsoen, dan is het zaak te zorgen dat hij voldoende licht houdt.

Gemeenten die het beheer in eigen hand houden, moeten mogelijk hun onderhoudsmensen extra opleiden om ze duidelijk te maken wat de bedoeling is. Bij uitbesteed onderhoud is dat lastiger. Het is sowieso goed klimbomen te benoemen zodat duidelijk is waar het om gaat. Een beeldbestek kan in dit geval een goede dienst bewijzen.

Veilig of gezond

De discussie in hoeverre gemeenten aansprakelijk zijn voor de veiligheid, ontbrak niet op het symposium. Volgens Helène van der Poel, directeur van de Bomenstichting, is de maatschappij niet gediend met de vele veiligheidsvoorschriften. „Als je uit een boom valt, weet je dat je de volgende keer beter op moet letten”, betoogde zij. En „valdempende tegels onder speeltoestellen lijken sympathiek, maar het fietspad naar school is er niet mee geplaveid.” Sigrun Lobst van natuurspiegel De Speeldernis in Rotterdam spreekt

Tabel. Inheemse struiken en bomen die geschikt zijn als klimboom		
Spaanse aak	<i>Acer campestre</i>	Kan goed tegen intensief klimmen en schaduw, zeer taai hout, vrucht als 'neusklemmetje'
Hazelaar	<i>Corylus avellana</i>	Met name oudere exemplaren. Ook voor schommelen en wippen; horizontaal te vormen.
Haagbeuk	<i>Carpinus betulus</i>	Kan in doorschoten haag een indrukwekkende klimboom worden. Is horizontaal te vormen. Propel lervruchten, ook geschikt om pijl en boog van te maken.
Weichselboom	<i>Prunus mahaleb</i>	Kan onder druk van klimmende kinderen opgroeien tot een beeldbepalende boom in de stad.
Vogelkers	<i>Prunus padus</i>	Zie Weichselboom
Wilg	<i>Salix</i>	Verschillende geschikte soorten, zowel struik- als boomvormers. Makkelijk te knotten en groot regeneratievermogen.
Gewone vlier	<i>Sambucus nigra</i>	Zie hazelaar
Zomereik	<i>Quercus robur</i>	Veel prachtige kromme takken. Groot regeneratievermogen. Kan uitgroeien tot oertype klimboom.
Iep	<i>Ulmus</i>	Vanwege taaiheid hout en geschiktheid als hakhout.
Es	<i>Fraxinus excelsior</i>	Zie iep.
Mispel	<i>Mespilus germanica</i>	Vormt van nature mooie vruchtboomvorm.
Grove den	<i>Pinus sylvestris</i>	Als vrijstaande boom prototype klimboom.

liever niet over 'veilig'. De tuin- en landschapsarchitecte geeft de voorkeur aan het woord gezond: „Klimmen is gezond voor de ziel en de motoriek”.

„Als je kinderen goed instrueert, is boomklimmen niet onveilig”, zei Gerrit Jan de Bruyn, die groepen (school)kinderen kliminstructie geeft. „De reacties van ouders als ze hun kind in de boom zien, is eigenlijk het gevaarlijkst”, aldus De Bruyn.

Juridisch adviseur Bas Visser belichtte de formele kant. Hij legde uit dat een klimboom onder de gewone aansprakelijkheidsregels - en dus in beginsel buiten de Was - valt. Daarbij is van belang hoe duidelijk een klimboom, door zijn vorm of door de inrichting van de omgeving, uitnodigt tot spelen. „Essentieel is”, zo zei Visser, „dat de beheerder zich opstelt als een 'goed huisvader'. Hij moet vooral kijken naar het te verwachten gebruik en de daarbij behorende risico's inschatten.” De jurist adviseert klimbomen, net als bomen langs de openbare weg aan een periodieke veiligheidsinspectie te onderwerpen. De kwaliteit van de boom wordt mede beoordeeld door een visual tree assessment (vta) gericht op conditie, stabiliteit en breukgevoeligheid. Voor de hoogte kan de beheerder als houvast nemen dat niet hoger dan 3 meter geklommen kan worden. Dit kan bijvoorbeeld door obstakels aan te brengen of een aantal takken boven die hoogte weg te nemen.

Visser werkt momenteel voor het ministerie van LNV aan landelijke richtlijnen voor speelbosbeheer en speelnatuur en kijkt in dat kader ook naar klimbomen. De definitieve richtlijnen worden begin 2009 verwacht. ■

De boom in! Klimbomen in de stad

De gemeente Rotterdam dacht aanvankelijk nog dat Hildegard een soort speelklimboom bedoelde. Maar de 9-jarige bedoelde toch echt een gewone boom. Het idee paste in 'Rotterdam Groenjaar'. Niet alleen kreeg Hildegard haar boom, de gemeente organiseerde op 6 juni 2008 ook een symposium: 'De boom in! Klimbomen in de stad'. Daarmee vestigde zij de aandacht op het belang van klimbomen voor kinderen en op het belang van avontuurlijk kunnen spelen in het groen. Overigens wordt de boom van Hildegard later dit jaar geplant op een geschikte plek in haar woonplaats.

Meer natuurlijk spelen en de factsheet speelbossen via www.tuinenlandschap.nl